

Stanko Antić

ŠKOLA – STVARALAŠTVO I TRADICIJA

U V O D

Potaknuti osnovnom linijom programske koncepcije ovog broja Zbornika, zanimalo nas je kako škole u našem kraju¹ odgajaju u duhu naše povijesno – kulturne baštine. Pritom nismo išli u širinu školskog rada, nego prvenstveno su one komponente koje se obično smatraju odgojem kreativnosti, jer smo držali da je upravo tu najviše mogućnosti za oslanjanje na povijesno – kulturnu baštinu. To je najvećim dijelom područje tzv. funkcionalnog odgoja, odgoja za život i putem života², na kojeg državom posredovani nastavni planovi i programi (sfera intencionalnog, namjeravanog, diktiranog, planiranog odgoja) nemaju toliko konkretnog utjecaja.

Suvremena pedagogija razlikuje dvije odgojne sfere,³ *intencionalnu* sferu, u kojoj se odgojem drži prenošenje namjere društva, države, onih struktura koje imaju dominantan utjecaj na školu i odgoj s ciljem ostvarivanja njihove koristi, svrhe koju odgoju pridaju, namjenjuju, pri čemu je sam odgajnik, subjekt koji uči, učenik, podvrgnut poučavanju s malo ili nimalo obzira na njegove osobne potrebe, interese, mogućnosti, i *funkcionalna* sfera, učenje za život i kroz život, koja je izvan dominantnog utjecaja sa strane⁴. Spominje se to zato što želimo naglasiti da je sferi intencionalnog odgoja jedva nešto malo dostupna bogata kulturno-povijesna baština i nema realne šanse za razvoj osobnosti učenika, pa ni njegove kreativnosti. Intencionalna se sfera vezuje uz *institucionalnu* (odgoj kroz školu), a ona je snažno formalizirana (razredno-predmetna, satna struktura) i uprosječna (nastava kroz razred koji je formiran na bazi pretpostavke prosječnog učenika), a takva nije u prilici da uzima za središte odgojne akcije pojedinca, da ga otkrije, vodi, podržava u njegovom učenju. Tek kad su takve institucije

¹ To su ove škole:

Osnovna škola «Vladimir Nazor» Crikvenica
OŠ «Zvonko Car» Crikvenica
OŠ Ivana Mažuranića Novi Vinodolski

OŠ «J.J.Pančić» Bribir
OŠ J.Klovića Tribalj

² Više o tome u našoj knjizi Rječnik suvremenog obrazovanja, 2000., HPKZ, Zagreb

³ Isto. Osim toga vidjeti i Osnove suvremene pedagogije, 1999., HPKZ, Zagreb

⁴ Funkcionalna sfera ne negira intencionalnu sferu, nego ju u mnogome nadopunjuje, a vrijednost joj je u tome što polazištem uzima čovjeka koji uči u realnoj životnoj situaciji, za razliku od intencionalne koja je usmjerena prema čovjeku, teži ga formirati prema nekom zadanom modelu.

(osnovne škole u promatranom slučaju) malo "razlabavljene"⁵, mogu se baviti pojedincem ili grupama pojedinaca imajući u vidu njihove interese, potrebe, sposobnosti.

Nas je zanimalo koliko su škole razmaknule uzak prostor formalnog nastavnog rada i oslobodile se krutog shematizma te razvile aktivnosti, u kojima učenici imaju prilike raditi prema svojim osobnim potrebama, sposobnostima, interesima, te razvijati svoju osobnost, i to u ovom slučaju na bogatoj tradiciji svoje uže domovine.

Zato smo krajem školske godine iz osnovnih škola prikupili dokumentaciju koja nam je mogla poslužiti za ovu analizu. Osim toga razgovarali smo s ravnateljima škola, u nekim školama s pedagogima i nastavnicima te dobili dosta kompleksnu sliku, makar samo za jednu školsku godinu, da ovdje možemo o tome izvijestiti. To su podaci o sudjelovanju i postignućima učenika na natječajima, smotrama, priredbama i sličnim javnim nastupima u mjestu, županiji i Hrvatskoj te drugdje. Zatim smo analizirali djelovanje i postignuća u literarnim i novinarskim te scenskim radovima učenika, na likovnom i glazbenom, sportskom i tehničkom polju. Na raspolaganju smo imali školske listove i publikacije s velikih smotri i natjecanja, školske izvještaje i druge neposredne izvore informacija.

Ovaj članak podijelit ćemo u dva dijela: u prvom ćemo izvijestiti o nalazima u svim spomenutim školama, a u drugom pisat ćemo o školskom listu «Iz vinodolske prošlosti» tribaljske i bibrirske osnovne škole.

ŠKOLSKI LISTOVI

Sve škole imaju svoje listove, a to su:

GARDELAC (OŠ Bribir)

MAŽURANA (OŠ Novi Vinodolski)

ŠARKO (OŠ «V.Nazor» Crikvenica)

ZVONKO (OŠ «Z.Car» Crikvenica)

OŠ Tribalj nema takvog školskog lista, nego zajedno s bibrirskom školom uređuje posebnu publikaciju pod nazivom ***IZ VINODOLSKJE PROŠLOSTI*** kao izvještaj njihovih povijesnih skupina (o tome u drugom dijelu članka).

Listove izdaju krajem godine pa su oni na neki način javni izvještaj o godišnjem radu sa zanimljivim pojedinostima. Općenito se za njih može reći da su šarolikog sadržaja i odražavaju raznolikost i osobnost svake škole napose. Nema nekog modela, obveznog uzorka, nego svaka škola kreira svoj list kako najbolje zna i kako ima materijala kojeg će u njega uvrstiti. I to je dobro jer je znak gajenja kreativnog koncipiranja i opremanja lista.

⁵ U literaturi i profesionalnom jeziku ti su trendovi u odgojnoj praksi poznati pod ovim terminima: "aktivna škola", "inovativna škola", "kreativna škola", "slobodna škola", "škola za 21. stoljeće", "škola informatičkog doba" itd., a sve govore isto – upućuju na nove trendove u pedagogiji i pedagoškoj praksi koja najvećom odgojnom vrijednošću uzima odgoj čovjeka ne prema nekom zadanom uzorku, nego ponajviše njega samog, razvijajući njegove stvaralačke, inovativne, radne (u smislu novih tehnologija) i ljudske potencijale. Držimo da je jedna od karakteristika takve škole odgoj na bogatoj tradiciji, tj. kulturno-povijesnoj baštini, u tom smislu da se na njezinim vrijednostima razvija čovjek koji će tu baštinu dalje razvijati unoseći u nju svoju osobnost.

U njima se objavljuju radovi učeničkih literarnih, novinarskih, scenskih, likovnih, glazbenih i drugih skupina i to najbolji prema nekim kriterijima uredništva ili koji su visoko rangirani na natjecanjima i smotrama. Zatim u njima iznose podatke o uspjesima skupina i pojedinaca na natjecajima.

Analizirajući ih ustanovili smo da se kroz te listove ostvaruje ono što smo istraživali, tj. da su izraz kreativnosti pojedinaca i skupina učenika, njihove osobnosti, kao i da se u njima gaji kulturno-povijesna baština, primjerice posebno čakavština i ikavica. Učenici pišu poetske i prozne sastave čakavštinom i ikavicom otprilike onako kako govore njihove bake i djedovi. U čakavštini su i mnogi novinarski radovi učenika. Na glazbenom polju njeguju narodni melos. Upoznaju i njeguju narodne običaje, pokazuju poštovanje i divljenje prema znamenitim ljudima u svom kraju.

U listovima su izvještaji s natjecanja, smotri, priredbi i drugih javnih nastupa izvan škole, čak s imenima pojedinaca koji su postigli najbolje rezultate. Svoje literarne, novinarske i scenske radove učenici su izlagali i u drugim listovima i časopisima kao što su *Modra lasta*, *Svib* i *Radost*, a pisali su i u *Primorskim novinama* i *Novom listu*. Radovi su im čitani na lokalnim radijima.

JAVNI NASTUPI I SMOTRE

Škole su sudjelovale i na smotrama i priredbama (općinskim, županijskim i državnim, općim i tematskim) sa svojim literarnim, novinarskim i scenskim radovima učenika. Njihovi radovi ako i nisu bili pisani čakavštinom i ikavicom, najčešće su imali tematiku iz svog kraja.

Neke smotre i priredbe imaju natjecateljski karakter, primjerice *LIDRANO* koji je 2001. godine održan u Novom Vinodolskom. To je središnja i najmasovnija smotra literarnih, novinarskih i scenskih aktivnosti učenika u državi, a organizira ga Ministarstvo prosvjete i sporta po određenim već ustaljenim pravilima. Na ovogodišnjem *LIDRANU* sudjelovale su sve naše škole, barem s nekim nastupom. Naravno, Novljani su bili najangažiraniji.

Neke su škole sudjelovale i u programu koji se već sedmu godinu održava u Ronjgima, rodnom mjestu Ivana Matetića Ronjgova, pa su im radovi objavljeni u publikaciji «Čakavčići pul Ronjgi». Sudjelovali su i u natjecanju mladih pjesnika osnovnih i srednjih škola u okviru Goranova proljeća, na natjecanju Sabora čakavskog pjesništva u Žminju, u programu «Ivica Kičmanović» u Zaprešiću, na natjecanju za Pozicu-zbornik učeničkih literarnih, novinarskih i likovnih radova Poreč i možda još na nekima koje nismo registrirali.

Naravno na tim je smotrama sudjelovalo tek nekoliko desetaka djece (osim u Lidranu koji je masovnije posjećen), jer sredstava nije bilo za masovnije nastupe, niti su te manifestacije masovnog karaktera. One su uglavnom izlučne pa u početnoj fazi obuhvaćaju gotovo svu populaciju škole, jer se biraju među njima najbolji.

ŠKOLSKJE I MJESNE PRIREDBE

Dakako, najmasovnije sudjelovanje djece je na školskim i mjesnim priredbama. Škol-se se priredbe održavaju često, u pravilu na kraju godine, za državne praznike i crkvene blagdane (osobito mjesne), te neke druge prigode, kao primjerice Dani kruha. Na njima na-

stupaju škole sa svojim sportskim i glazbenim programima, literarnim, novinarskim, scenskim radovima, likovnim izložbama, izvješćima o svojim dostignućima na natjecanjima i smotrama.

To je prilika i za područne škole koje se tako uključuju u sve mjesne manifestacije, naravno, programima koji su toj djeci dostupni, najčešće recitacijama, malim vokalnim izvedbama itd.

Te su priredbe obično masovno posjećene jer za njih imaju osobiti interes roditelji, a rado ih posjećuju i susjedi, javni i kulturni radnici, a u manjim mjestima i gotovo svo pučanstvo. Javnost se preko njih obavještava što se u školi radi, a posebno kakav uspjeh u tome postižu pojedinci, sinovi i braća. Za djecu je to prilika da pokažu što su naučili.

Za takve nastupe treba se pripremiti i urediti prostor i organizirati sve što jednu priredbu čini. Najaktivniji su u tome sami učenici za koje je to također malo škola kreativnosti, inicijativnosti, sposobnosti organizacije, odgovornosti itd.

Tim priredbama škola i učenici daju svoj doprinos kulturnom životu u mjestu pa one na neki način postaju i dio turističke ponude, osobito ako se dobro povežu škole i turističke zajednice, agencije i poduzeća. Posebno to važi za vrijeme školske godine kad su učenici na okupu.

LITERARNI, NOVINARSKI I SCENSKI RADOVI UČENIKA

U školskim listovima najzastupljeniji su dječji literarni, novinarski i scenski radovi (pored likovnih i glazbenih, ali o tome malo kasnije). Njih i uređuju skupine mladih literata, ili kako se već u pojedinim školama nazivaju, odnosno u uredničkim tijelima tih listova sudjeluju članovi tih skupina.

Kao što smo rekli, s tim radovima učenici su nastupali i u drugim publikacijama, te ih čitali na smotrama i drugim priredbama natjecateljskog ili manifestacijskog karaktera, napose u školi i mjestu.

Neki od tih radova ima visoku literarnu (proznu i pjesničku) vrijednost prema mjerilima prikladnim za dječji uzrast pa su dobivali nagrade, pohvale i priznanja, tj. valorizirani su kao vrijedna dječja ostvarenja.

Djeca vole pisati, i to ne samo ona koja za to imaju talenta, pa je to prilika za sve da razvijaju svoju pismenost, a talentiranijima da se pokažu, javno potvrde i dobiju hrabrosti činiti to i dalje. To je vrlo važna komponenta razvoja učeničke osobnosti jer se tako prepoznaju osobe koje će se kroz daljnji školski rad posebno usmjeravati, podupirati i voditi. Za učenike to je s jedne strane igra, poseban način dječjeg igranja, a s druge strane ozbiljan rad na izvršavanju školskih obveza. Teško je nastavniku razlučiti što je pritom odgojno važnije te se bavi i jednim i drugim.

O čemu djeca pišu? O svemu što ih interesira – posebno o roditeljima, školi i mjestu, o prirodi i ljudima, a starije osnovce sve više zanimaju prijateljstva, male ljubavi i skrivene tajne ranog mladenaštva. Malo je tko od odraslih u toj dobi bio izvan toga, svi smo pisali pjesmice o ljubavi, pisali i skrivali pisamca dragim osobama. Malo je tko od nas postao pisac ili novinar po profesiji ili talentu. Škola je za jedne i druge, talente treba otkriti i podržati, a sve druge potaknuti da njeguju svoj pismeni izraz, da pismom komuniciraju.

Razvoj pismenosti, posebno pismenog izražavanja, u novije vrijeme dobiva neke posebne značajke jer se sve više komunicira modernim medijima. Zanimalo nas je kako se to čini u našim školama. Još uvijek premalo jer nema dovoljno moderne tehnike kojom bi se u školi služili učenici te razmjenjivali pismene poruke putem mobitela, velikih medijskih mreža (Internet i druge).⁶

Ove aktivnosti vrijedne su i po tome što učenike upućuju i razvijaju sposobnost književnog izražavanja, ali za našu djecu je od koristi i njegovanje čakavske riječi, govora njihovih djedova i baka. To se i čini te je najviše pismenih sastavaka u školskim listovima na čakavštin i to najčešće mjesnoj (lokalni govor). Djeca u tim sastavima govore kako čuju od svojih starijih pa je to često izvor poznavanja lokalnog jezika, barem za one koji ga ne poznaju.

LIKOVNI RADOVI UČENIKA

Djeca se vole izražavati kistom, oni vole crtež i druge slične načine izražavanja. Znamo koliko ih angažira crtić u novinama, knjigama, dječjim publikacijama, a nadasve na televiziji. Rijetki od njih mogu ih naći i na kompjutoru, čak i na Internetu i mobilnom telefonu.

Pored redovne nastave sve škole imaju likovne sekcije, ili više njih, koje okupljaju one koje više zanima likovno stvaralaštvo, imaju za njega talenta i možda već nekog iskustva. Likovne sekcije imaju svoje izložbe a učenici nastupaju i na međuškolskim i državnim izložbama, radove obavljaju u školskim listovima i drugim publikacijama. Školske se izložbe drže obično krajem godine i imaju ih sve škole. Tijekom godine škole organiziraju likovne kutiće, radove učenika izlažu u učionicama i na hodnicima, što na svojevrsan način i ukrašava školu te pokazuje drugima kako njihovi vršnjaci likovno djeluju.

Tematika tih radova veoma je raznovrsna, što se vidi iz školskih izložbi i školskih listova. Naša primorska djeca za predmet često imaju more, obalu, ptice, ribe, brodice, ribare, a mladi Vinodolci uz to još i elemente njihovog krajolika. Gledajući te radove, vidi se kako se djeca bore s tehnikama slikanja, ali baš kroz izbor i aplikaciju boja iskazuju svoje stvaralaštvo, svoj pogled na svijet, svoja psihička stanja i raspoloženja, svoje preokupacije, svoje tajne i nadanja, a sve je to upravo ono što se zove djetinjstvom.

Samo će neki od njih postati umjetnici, ali bilo bi poželjno da svi u školi nauče uživati u umjetničkoj slici, služiti se crtežom u pismenom izražavanju i komunikacijama.⁷

Uz ovo idu i skupine mladih fotografa i kinoamatera pa škole nastoje imati i male ko-more za razvijanje filmova, potrebna sredstva za snimanje i reprodukciju te ponešto novca

⁶ Imam u vidu moderne komunikacije putem kompjutera, Interneta i mobilnih telefona koji nailaze na sve širu primjenu i u dječjem uzrastu. Djecu treba naučiti kako se služiti tom tehnikom jer ona ne trpi duge i opširne govore nego traži jasan, jezgrovit, kratak tekst. Prednost mu je što može odmah dobiti povratne informacije.

⁷ Primjerice, iz OŠ «Zvonko Car» dobili smo podatke koji pokazuju da su njihovi učenički radovi objavljeni u Modroj lasti, da su sudjelovali na županijskom i državnom natjecanju u likovnom stvaranju, na izložbi likovnih radova «Uskrs i dijete», na manifestaciji Europa u školi, da su izlagali u Galeriji Mimara, zatim u Galeriji umjet-nina Slavonski Brod, te da su neki njihovi radovi objavljeni i u katalozima tih galerija. To se može reći i za druge škole, ali podatke o njima ili nismo dobili ili ih tako podrobno ovdje ne možemo ni ispisivati zbog ograničenosti prostora.

da mogu pokriti inače skupe troškove slikanja i snimanja. Škola bi morala osposobiti svakog učenika da se služi fotoaparatom, da slika ono što želi sačuvati kao uspomenu. To nije nešto što pripada samo pojedincima, talentiranima, nego svatko od nas ima potrebu poslužiti se snimanjem.

GLAZBENE AKTIVNOSTI

Osim što u školama postoji redovna nastava glazbene kulture, svaka ima i svoj pjevački zbor, mali i veliki (s obzirom na školski uzrast), tj. vokalne i instrumentalne sastave.

Ovi sastavi osobito njeguju narodni melos, primjerice bribirski zbor, a nastupaju i u drugim mjestima ili vrše razmjenu. To je vrlo važno sa stajališta razvoja glazbene tradicije pojedinog našeg kraja, za poznavanje kako su pjevali i svirali naši stariji.

Djeca vole pjesmu, a oni stariji vrlo su angažirani njome, te većina i sama voli pjevati, a svi i slušati. Njihova najdraža tema je ljubav, osobito kod mladih tinejdžera.

Nema školske priredbe ni priredbe u mjestu, osobito u prigodi nekog praznika i blagdana, mjesnih svetkovina i prigodnih proslava da ne nastupaju školska djeca zbornim sastavima ili solo nastupima, što im je prilika da pokažu što znaju. Svaki takav nastup, ma koliko bio rutinski, razvija i dječje stvaralaštvo, dječju imaginaciju, slobodu, radinost i druge poželjne osobine.

SPORTSKE AKTIVNOSTI

Sportske aktivnosti u školama najmasovnije su dječje aktivnosti, u njima sudjeluju sva djeca i vrlo su važne za dječje zdravlje, njihov aktivitet, druženje, suradnju, razvoj prijateljstava itd. Možda će netko prigovoriti što o sportu govorim u okviru teme o razvoju dječjeg stvaralaštva, ali tvrdimo da je sport itekako značajno područje u kojem se može očitovati stvaralaštvo na specifičan način. No sport ima mnogo važnih odgojnih odlika te se ne može mimoći kad se govori o odgoju u školi, osobito onom izvannastavnom.

Školska su djeca sudjelovala na školskim, općinskim, županijskim i državnim natjecanjima gotovo iz svih disciplina, osobito iz malog nogometa, košarke, rukometa, atletike, plivanja itd. Pritom je nekoliko učenika postiglo visoke rezultate, ali oni nisu jedino važni već sudjelovanje. Biti prisutan na športskim natjecanjima i priredbama cilj je svakog djeteta, ono ga priželjkuje i raduje mu se.

O rezultatima što ih postižu športske momčadi i pojedinci čitamo i u školskim listovima, a ponekad se informacija nađe i u Primorskim novinama i Novom listu te o tome «procuri» i koja vijest u lokalnom radiju.

Školska djeca članovi su i mjesnih sportskih organizacija⁸, a nalazimo ih i među sportskim ribolovcima, u školi jedrenja u Crikvenici, među biciklistima, plivačima, na javnim teniskim igralištima itd.⁹

⁸ Podmladci postoje u svim sportskim organizacijama, primjerice u sportskim ribolovnim klubovima.

⁹ Bribirci su već ranije osnovali Atletski klub «Maraton», koji je pokrenuo Trku za Hrvatsku u povodu Dana državnosti koja nailazi na opće prihvaćanje, čak se očekuju sudionici i iz inozemstva.

PREGLED OSTALIH AKTIVNOSTI

Kao što smo u početku naglasili nismo bili u mogućnosti obuhvatiti sve aktivnosti u kojima dolazi do izražaja dječje stvaralaštvo, nego ćemo se na kraju samo na njih ukratko osvrnuti radi obuhvatnosti i cjelovitosti.

Područja tehničkog odgoja i ekologije osobita su za razvoj dječjeg stvaralaštva. Škole nastoje opremiti svoje kompjutorske radionice i u njima, pored redovne nastave informatike, pružiti djeci mogućnost za igru i razne aktivnosti redom sve kreativnog karaktera. Treba samo zaviriti u te radionice pa će se vidjeti kako neka djeca vrlo okretno rukuju kompjutorima, izvođe radnje koje ni odrasli nisu u stanju ili se ne usudimo. Naravno, za sada su škole u skromnim mogućnostima, ali nastoje proširiti svoje kompjutorske radionice, kompjutorizirati školu. Kompjutorske radionice imaju skoro sve mjesne knjižnice i čitaonice ili ih nastoje osnovati. U ljetnim mjesecima su kompjutorske radionice sastavni dio turističke ponude. Malo je djece koja u obitelji imaju kompjutor, ali se i to širi i može se priželjkivati da će veći broj imati tu mogućnost u skoroj budućnosti jer će on postati sastavnim dijelom kućnog standarda.

Drugo veliko područje je ekologija koja u našim školama vuče korijen iz nekadašnjih školskih vrtova¹⁰ što ih je imala svaka naša škola još u 19. stoljeću. Naravno, ekologija se ne iscrpljuje vrtom, niti je za nju vrt presudan, ali je on značajan oblik razvijanja dječjeg stvaralaštva i dječjih aktivnosti vezanih uz prirodu. U programu ekologije svaka je škola utvrdila niz aktivnosti, koje djeca ostvaruju visokom slobodom, inicijativnošću, samoprijegorom pa je to sve u vezi i sa stvaralaštvom

I na kraju možemo zaključiti dva važna procesa promjena u školama: a) one sve više razvijaju dječje stvaralaštvo i time se uključuju u svjetski trend i b) svojim kulturnim, sportskim, ekološkim i tehničkim programima škole se uključuju u kulturni život mjesta te se na svoj način uklapaju i u turističku ponudu.

Osnovna škola "J. J. Klovic" u Triblju i Osnovna škola "J. Pančić" u Bribiru već pet-šest godina izdaju svoj *povijesni list* pod nazivom «*Iz vinodolske prošlosti*». Do sada je izašlo pet brojeva (peti je broj samo od OŠ Tribalj). Uređuje ga profesorica Jasna Špalj, koja predaje u obje škole i vodi povijesne skupine. Objavljuje pretežno učeničke radove, pojedinačne i skupne, o povijesnim temama iz Vinodola. Njegovu namjenu najavila je prof. Jasna Špalj u prvom broju zapisavši "Ovaj list namijenili smo prije svega svim žiteljima Vinodolske općine, ali i svima onima koji vole ovaj kraj i željeli bi upoznati dio njegove burne prošlosti." Listajući stranice ovih pet brojeva, našli smo više povijesnih, arheoloških i etnoloških zanimljivosti koje su zapisane prema pristupačnim izvorima, ponajviše tragajući za njima na samom terenu. Najviše tih detalja ranije nije nigdje zapisano te ih čitatelj ovdje prvi put može pročitati, naravno onako kako su ih vidjeli učenici, u redakciji njihove profesorice, inače već afirmirane

¹⁰ U osnovnoj školi «Vladimir Nazor» razvili su projekt «Mediterranski vrt» koji je pokrenula Ekološka grupa u suradnji s Komunalnim poduzećem «Murvica». Ideja je, ustvari, došla od samih učenika osmih razreda izražena u jednoj anketi. Vrt bi trebao sadržavati autohtone kulture ovog kraja, a i Mediterana u širem smislu. O tome smo saznali u Šarku iz lipnja 2001. godine.

etnografkinje. Šteta je što list ima malu nakladu, pa neće naći širi krug čitatelja i neće doći do biblioteka drugih krajeva.¹¹ U nastavku ćemo napraviti mali osvrt na sadržaje svih pet brojeva.

Brojevi su tematski pa je tako prvi broj posvećen bibrirskom kaštelu ("Kako je izgledao bibrirski kaštel?"), drugi je broj na temu glagoljskih spomenika u kamenu, treći je o vinodolskim raspelima i poklonicima, četvrti o J. J. Kloviću i peti o vinodolskim vrelima i perilima. Uz sadržaje glavne teme u svakom broju ima i drugih zapisa – geografskih, povijesnih, etnografskih, arheoloških te drugih zanimljivosti koje su prikupili i zapisali učenici. Rado smo pročitali svaki od tih zapisa, kao što su to učinili i drugi koji su list imali u ruci.

U prvom broju najviše je napisa o bibrirskom kaštelu. Tu je skica vinodolskih općina u doba sastavljanja Vinodolskog zakona s crtežima koji pokazuju Trsat (1661.), grad Bakar (1681.), ostatke Grižana, Novigrada i Drivenika, a zatim tlocrt Bribira (iz 1843.). Osobito je zanimljiv detalj *Tlocrt bibrirskog kaštela* iz 1843. godine koji se čuva u Povijesnom muzeju u Rijeci, a za koji se malo znalo dok nije tiskan u ovom listu. U nekoliko slika i crteža, s malim opisima, upoznajemo kako su izgledali pojedini detalji Kaštela. Tu je crtež stambenog dijela Kaštela načinjen prema nacrtu iz 1843. godine, slika grla cisterne što je do 1961. bila u Kaštelu, a kasnije prenesena na Vrbu, potom glagoljski napis koji je bio uzidan u prizidju glavne kule, a izdvojen je 1911. godine. Iz Bibrirskog urbara citiraju dvije odredbe koje se odnose na obveze bibrirskih podložnika da održavaju Kaštel.

U drugom je broju više priloga o glagoljskim zapisima u kamenu, ali o tome će još biti napisa u Zborniku.

U trećem broju su glavna tema vinodolska raspela i poklonici. Učenici su posjetili, zapisali, nacrtali ili slikali 25 raspela i poklonila na čitavom području počevši od Drivenika pa do Bribira i poprativši sve jednom zajedničkom kartom Vinodola s označenim lokalitetima, a zatim su takve karte za svako mjesto (Drivenik, Grižane i Bribir), što omogućuje da ih se lakše nađe i protumači. Uvod u taj prikaz popraćen je riječima učenice M. Peričić:

"One tako stoje i stajat će prekrivene prašinom prohujalih godina sve dok se netko jednom ne sjeti da otpuhne tu prašinu i da se upita što te građevine tu rade i što nam zapravo žele reći."

Četvrti je broj posvećen J. J. Kloviću, ali ni o tome nećemo pisati jer ima više priloga u Zborniku koji govore o ovom hrvatskom velikanu, ali ne možemo se oteti dojmu da učenici poštuju spomen na njihovog starijeg zemljaka i doživljavaju ga kao ličnost koja nadahnjuje mlade i pokazuje kako se učenjem i radom može puno postići čak i u skromnim i teškim životnim uvjetima. Da označe veličinu svog zemljaka, citirali su G. Vasarija (*Život slavnih slikara*, Firenca, 1568.):

"...nikad nije postojao i možda još mnogo stoljeća neće postojati, ni izvanredniji ni izvrsniji minijaturist, ili rekli bismo slikar malih stvari, nego što je bio don Julije Klović, jer on je daleko nadmašio sve one koji su se ikada ogledali u toj vrsti slikarstva..."

Središnja tema petog broja su vinodolska vrela i perila, a sastavljena je na temelju malog istraživanja učeničkih povijesnih skupina. U Driveniku su našli 15 perila i 15 vrela te

¹¹ Zbornik će zato objaviti neke od njihovih radova uz stanovitu doradu.

na karti označili njihove pozicije. Za većinu njih tu su slike i opisi. Vrela datiraju od 1928. do 1942. kada su ograđena, a neka i zatvorena. Neka su perila, po riječima kazivača, vremenski nedatirana i vjerovatno dosta stara, a neka novijeg datuma (poslije 2. svjetskog rata).

Uz glavnu temu u svakom je broju još i niz drugih zapisa i slikovnih priloga, najviše o vinodolskim crkvicama i kapelicama, narodnim običajima, geografskim detaljima i sličnom. Prelistajmo tako samo dva broja – treći i peti. U broju 3 članak je učenice M. Bačić o kapelicama na drveni groblju, a potom više zanimljivosti o kapelicama u drugim vinodolskim predjelima, o starohrvatskom groblju u Stanču te o dječjim igrama naših djedova i baka.

U broju 5 učenica V. Bakarčić piše “kako se nekada pralo” u Vinodolu, a zatim su učenici tribaljske OŠ D. Brnčići D. Žirovčić izvijestili o svom malom istraživanju tribaljskih portala (ulaznih vrata u dvorište, kako su oni preveli tu riječ) naglasivši da su “klesani portali važan dio vinodolske arhitekture” na koji se obično obraća malo pozornosti, iako to svojim povijesnim značenjem zaslužuju kao rad vrijednih domaćih majstora, poznatih zidara i klesara. Ta su dva učenika obišla sva tribaljska sela i zabilježili 62 portala te ih opisali i pregledno prikazali u tabeli po zaseocima, izdvojivši podatke o starijim i najmlađim portalima.

* * *

U zaključku moramo naglasiti da je u ovim našim školama dosta živo, da je izvan nastave živahije nego u nastavi, da učenici uče o našoj starini i nadahnjuju se njome te da je to vrlo bogato područje za razvoj njihove osobnosti. Istina, još škola nije u prilici da to čini više, ali je na putu prema tome.

SAŽETAK

Na primjeru prošle školske godine istražili smo kako se u osnovnim školama na ovom području njeguje kulturno-povijesna baština te na takav način razvija osobnost učenika, posebno kreativnost (koja se upravo u ovoj odgojnoj sferi najbolje očituje). Analizirali smo školske listove i drugu dokumentaciju, razgovarali s ključnim ljudima i školama i stekli uvid koji potvrđuje tradiciju ovih škola da njeguju čakavsku riječ i narodni govor, da upoznaju prošlost, uče o našim znamenitim ličnostima, njihovim djelima, o običajima i navikama ljudi, da kroz sve to izražavaju svoju kreativnu osobnost.

Ključne riječi

Učenik, osobnost, kreativnost, škola, razvoj, programi, postignuća, vrijednosti

LITERATURA

1. Antić, S., Rječnik suvremenog obrazovanja, HPKZ, Zagreb, 2001.
2. Delors, J.(ur.), Učenje – blago u nama, Educa, Zagreb, 1998.
3. Mijatović, A.(ur.), Osnovi suvremene pedagogije, HPKZ, Zagreb, 2000.
4. Pivac, J., I novativnom školom u društvo znanja, HPKZ, Zagreb, 2000.
5. Školski listovi
6. Podaci prikupljeni u školama